

deSingel

Internationale Kunstcampus

MUZIEK

BLAUWE ZAAL
GROTE PODIA

CAFÉ ZIMMERMANN
olv. **CÉLINE FRISCH**
WO 15 FEB 2012

2011-2012 HÄNDEL

LAUTTEN COMPAGNEY
OLV. WOLFGANG KATSCHNER
WO 14 DEC 2011

ORCHESTRA & CHOIR OF THE ACADEMY OF ANCIENT MUSIC
OLV. RICHARD EGARR
ZA 17 DEC 2011

SCHERZI MUSICALI
OLV. NICOLAS ACHTEN
WO 11 JAN 2012

CAFÉ ZIMMERMANN
OLV. CÉLINE FRISCH
WO 15 FEB 2012

inleiding **Jan Devlieger / 19.15 uur / blauwe foyer**

begin **20.00 uur**
pauze omstreeks **20.40 uur**
einde omstreeks **21.45 uur**

teksten programmaboekje **Jan Devlieger**
vertaling Italiaanse teksten **Bart Van Den Bossche**
coördinatie programmaboekje **deSingel**

CAFÉ ZIMMERMANN

CÉLINE FRISCH MUZIKALE LEIDING & KLAVECIMBEL

PABLO VALETTI, DAVID PLANTIER VIOL

PETR SKALKA CELLO

EDUARDO EGÜEZ THEORBE

ROBERTA INVERNIZZI SOPRAAN

TWEE TRAGISCHE FIGUREN

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL (1685-1759)

Trisonate in F, opus 2 nr 4, HWV389

12'

Larghetto

Allegro

Adagio

Allegro

Allegro

Cantate 'Armida abbandonata', HWV105

16'

voor sopraan, strijkers en basso continuo

Trisonate in Bes, opus 2 nr 3, HWV388

11'

Andante

Allegro

Larghetto

Allegro

PAUZE

Trisonate in g, opus 2 nr 8, HWV393

7'

Andante

Allegro

Cantate 'Agrippina condotta a morire', HWV110

27'

voor sopraan, 2 violen en basso continuo

Trisonate in g, opus 2 nr 8, HWV393

7'

Largo

Allegro

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ...
betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen.
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.
Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER,
Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

Grand café deSingel

open alle dagen 9 > 24 uur
informatie en reserveren +32 (0)3 237 71 00
www.grandcafedesingel.be
drankjes / hapjes / snacks / uitgebreid tafelen

'Rinaldo en Armida', schilderij uit 1734 van François Boucher (1703-1770).

TRAGIEK EN DRAMATIEK IN HÄNDELS ITALIAANSE CANTATES

De Italiaanse jaren

Gedurende de jaren 1706 tot 1710 verbleef Georg Friedrich Händel (1685-1759) in Italië, op dat moment de bakermat van de Europese muziek. Hier kon Händel zich verder vervolmaken en kreeg zijn muzikale taal een definitieve vorm. Händels Italiaanse jaren betekenden een onmisbare leerschool voor zijn grote successen die hij kort daarna in Engeland oogstte. Meer nog, sommigen rekenen de muziek, afkomstig uit deze uiterst productieve jaren, tot het beste en meest originele van zijn hele oeuvre. Hier en daar horen we reeds flarden van de melodieën die Händel zal aanwenden in latere composities. Onder de Italiaanse zon klinkt alles nog fris en monter, zonder overbodige franjes. De ambitieuze jonge Händel bekostigde zelf zijn overtocht naar Italië. Hij deed er Firenze, Rome, Napels en Venetië aan en kwam in contact met heel wat vooraanstaande musici zoals Arcangelo Corelli, Antonio Caldara, Alessandro en Domenico Scarlatti. Volgens de Händelbiograaf Mainwaring ('Memoirs of the Life of the Late George Frederic Handel', Londen 1760) zou kardinaal Pietro Ottoboni, een van zijn grootste bewonderaars, een klavierduel hebben georganiseerd tussen Domenico Scarlatti (zoon van Alessandro) en leeftijdsgenoot Georg Friedrich Händel. Een gelijkspel was het resultaat: Scarlatti won op klavecimbel en Händel op orgel. Tot zijn voornaamste mecenasen behoren, naast de kleurrijke Ottoboni en zijn collega's kardinalen Pamphili en Colonna, ook de steenrijke markies Francesco Maria Ruspoli. Als 'composer in residence' verbleef Händel in diens paleis, het beroemde Palazzo Bonelli in Rome. Mede door het feit dat de paus op morele gronden het Romeinse operahuis gesloten had, was er vooral in Rome een grote vraag naar wereldlijke Italiaanse cantates (lees: kleine opera's) voor een solostem, obligate instrumenten en basso continuo die met weinig middelen konden worden uitgevoerd. Händel – niet ongevoelig voor commerciële opportuniteiten – speelde hier gretig op in en componeerde een honderdtal Italiaanse solocantates. In tegenstelling tot Duitsland, waar de geestelijke cantate hoogtij vierde, nam de wereldlijke cantate en de opera in het Italiaanse muziekleven een vooraanstaande plaats in. Anders dan bij de opera heeft de Italiaanse cantate geen dramatische ontwikkeling, maar spitst ze zich voornamelijk toe op het emotionele aspect van een enkel personage. De teksten waar Händel gebruik van maakte, zijn afkomstig van literatoren uit de Arcadische Academie, een kunstkring opgericht ter nagedachte-

nis van de mecenas Christina van Zweden. Deze poëten verwijzen in hun geschriften vaak naar de klassieke Oudheid en de 16e-eeuwse pastorale literatuur. Deze onderwerpen zijn echter vaak slechts het decor (lees: alibi) voor het overkoepelend thema van de liefdesklacht. De uitingen van emoties die hiermee gepaard gaan, staan meestal centraal.

Armida

Händels cantate 'Armida abbandonata', grijpt terug naar 'Gerusalemme liberata' uit 1575 van Torquato Tasso (1544-1595). De thematiek van dit middeleeuws epos, dat handelt over de eerste kruistocht en de clash tussen verschillende culturen en religies, is sinds 09/11 opnieuw brandend actueel. In het anonieme libretto (gebaseerd op Tasso) van Händels cantate ligt de nadruk echter niet op de tegenstelling tussen oost en west, maar op het amoureuze aspect van de affaire tussen Armida en Rinaldo. Wanneer de liefde van de Saraceense prinses Armida voor de christelijke held Rinaldo onbeantwoord blijft, slaagt de heidense Armida, begiftigd met magische krachten erin Rinaldo te betoveren en hem mee te voeren naar haar paleis op een magisch eiland. Rinaldo's vrienden ontdekken echter dit paleis, verbreken de betovering en brengen hem terug naar het christelijke kamp. Armida, verlaten door Rinaldo en verteerd door liefdesverdriet, reageert furieus. Ze verwoest met donder en bliksem het paleis en trekt vergezeld van twee draken ten strijde om zich te wreken. Armida faalt in haar opzet en slaagt er daarna ook niet in om zichzelf van het leven te beroven. Uiteindelijk komt alles goed wanneer Armida zich bekeert tot hetatholicisme en Rinaldo's hart verovert. Tot daar het middeleeuwse epos, dat talrijke varianten kent en het onderwerp werd van vele vocale muziek van componisten zoals de Wert, Monteverdi, Lully, Gluck, Haydn en Brahms. Händel zal dit middeleeuwse epos verder uitwerken in zijn opera 'Rinaldo', HWV7a. Met deze Italiaanse opera oogstte Händel in 1711 zijn eerste grote succes en definitieve doorbraak op Britse bodem. 'Rinaldo' betekende het begin van zijn schitterende operacarrière in Engeland. In de dramatische solocantate 'Armida abbandonata', HWV105, voor het eerst uitgevoerd in het Palazzo Bonelli op 26 juni 1707 van markies Ruspoli, richt Händel zich uitsluitend op Armida's woede en zelfbeklag na haar afwijzing door Rinaldo. De cantate start op het moment dat Rinaldo, bevrijd door zijn kompanen, tracht te ontkomen en Armida haar geliefde wil terughalen: 'Dietro l'orme fugaci del guerrier' ('In het spoor van de vluchtende krijger'). De in de steek gelaten Armida wordt puik weergegeven door de afwezigheid van de basso continuo en het achtervolgen door de eerste viool, die na een dalende toonladder, gebroken akkoorden (harpegiando) speelt. In de daaropvolgende aria (ditmaal zonder de violen en alleen met basso continuo) vertolkt Armida haar verdriet in 'Ah! Crudel' ('Ah, wrede man'). Na een kort secco recitatief vraagt Armida in het accompagnato 'O voi, dell'incostante e procelloso mare orridi mostri' de zee en de wind

om hulp. In dit Furioso spelen alle instrumenten snelle toonladderfiguren, circulatio's, en herhaalde noten als uitbeelding van deze natuurelementen. 'Wind, wind, stop, verdrink hem niet' gebiedt Armida in 'Venti, venti, fermate, si, nol sommergete, no'. Met deze omslag geeft ze toe dat ze nog steeds van Rinaldo houdt. In de slotaria 'In tanto affanni miei' ('In mijn grote bekommernis') smeekt ze de god van de liefde om mededogen en haar passie voor de verrader te laten verdwijnen. Om dit doel te bereiken maakt Händel in deze aria gebruik van een wiegende twaalf achtsten maat, heel wat verminderde intervallen en het typische Napolitaans sextakkoord.

Agrippina

De cantate 'Agrippina condotta a morire' ('Agrippina veroordeeld om te sterven'), voor solostem, twee violen en basso continuo, HWV110 kwam tot stand in de jaren 1707 en 1708. De eerste uitvoering vond plaats te Rome in 1708 met de castraat Pasqualino Tiepoli in de hoofdrol. De anonieme tekst is gebaseerd op historische feiten uit de eerste eeuw na Christus. Agrippina, vrouw van de eerste Romeinse keizer Claudius, zal na tal van intriges ervoor zorgen dat haar zoon Nero – afkomstig uit haar eerste huwelijk – de troonopvolger wordt. Wanneer Claudius echter een andere kandidaat naar voren schuift, vergiftigt Agrippina in 54 na Christus haar echtgenoot. De ondankbare Nero laat zijn moeder hiervoor ter dood veroordelen. Händels focus ligt op de emoties die deze getormenteerde keizerin ervaart op weg naar haar executie. Ze wordt verscheurd door tegenstrijdige gevoelens ten opzichte haar zoon: enerzijds de haat voor deze ondankbare tiran en anderzijds de onvoorwaardelijke liefde van een moeder voor haar zoon. Deze stemmingswisselingen laten Händel toe om sterk contrasterende delen te schrijven. Agrippina beweent haar beklagenswaardig lot in het openingsrecitatief 'Dunque sarà pur vero' ('Kan het dan waar zijn'). In de eerste aria's wenst ze dat donder en bliksem haar zullen vergezellen bij haar dood. Deze aria in Bes klinkt overwegend heldhaftig door het gebruik van herhaalde noten bij de violen (staccato) en de vlugge triolen in de bas, afgewisseld met lange belcantofrasen van de zangstem. In het volgende recitatief en aria vraagt Agrippina aan de onsterfelijke Jupiter om haar bij te staan en haar te helpen bij het inlossen van haar wraak. Beide vioolpartijen spelen in deze bravoureaaria deels unisono en deels wisselen ze elkaar snel af met dezelfde motieven (soms wisselt de eerste viool ook af met de zangstem). Hierdoor klinkt het heel speels en onvoorspelbaar. Ook verrassend zijn de dissonanten (zucht-motieven) die de violen in unisono veroorzaken met de bas, waarbij ze de oplossing van deze appogiaturen een octaaf lager spelen wat de expressiviteit sterk verhoogd (bij de derde van de reeks duiken ze zelfs onder de bas!). Het absolute zakdoekmoment is de Aria (Adagio) 'Come, o Dio, bramo la morte a chi vita ebbe da me?' ('Hoe, o God, kan ik de dood wen-

sen van de man die ik zelf het leven gaf?') met de vioolpartij die een noot lange tijd herhaalt, als het wegtikken van de tijd. De melodie van deze aria is sterk verwant met 'Cara Sposa' uit 'Rinaldo'. Daarna volgen in ditzelfde deel heel wat stemmingswisselingen. In 'Se infelice al mondo vissi' ('Zoals ik in het aardse leven ongelukkig was') komt nog maar eens het dilemma om al dan niet wraak te nemen terug. In het A-gedeelte van deze aria ageren de vioolpartij en de bas op vele plaatsen canonisch. In het B-gedeelte komt er een kortstondige omslag met de woorden 'Ma vendetta almen farò' ('Maar op zijn minst zal ik mijn wraak hebben'). De kelk wordt tot op de bodem geleegd met het laatste recitatief: 'Ecco a morte già corro' ('Nu treed ik de dood tegemoet').

Triosonates opus 2

Händels Triosonates opus 2 zijn geschreven voor twee violen, hobo's of fluiten en continuo. Ze werden voor het eerst uitgegeven bij Walsh ca. 1730 (Händel schreef ze vermoedelijk vóór 1720), maar met de vermelding van Roger uit Amsterdam als verantwoordelijke uitgever. Rond 1733 publiceerde Walsh dan een nieuwe editie onder zijn eigen naam met hier en daar wat verschillen met de eerste uitgave. In het opera omnium van de werken van Händel door Friederich Chrysander ('Ausgabe der Deutschen Händelgesellschaft', Leipzig 1858-1901) zijn deze triosonates opgenomen in het 27e boekdeel (verschenen in 1879). Chrysander maakte een combinatie van beide drukken (zo vinden we bijvoorbeeld opus 2 nr 1a en 1b) en voegde tevens vier andere triosonates toe (afkomstig van een Koninklijke collectie uit de bibliotheek van Dresden). Hierdoor is de nummering anders dan in de oorspronkelijke drukken en de verwarring vaak nogal groot.

De **Triosonate in Bes, opus 2 nr 3** (in Chrysander nr 4), **HWV388** voor twee violen en basso continuo is, net als de andere triosonates uit deze bundel, gemodelleerd naar de kerksonate (sonata da chiesa) met de opeenvolging van langzaam, vlug, langzaam en opnieuw vlug. In het openingsandante dialogeren twee zangerige vioolpartijen boven een typische Händeliaanse walking-bass. Het tweede deel is fugatisch opgevat met de eerste inzet van het thema door viool 1 (van I naar V) dat wordt beantwoord door viool 2 (van V naar I) en als laatste geeft de bas het thema (van I van V). In het beklijvende derde deel (Larghetto), geschreven in de paralleltoonaard g, spelen de beide violen aanvankelijk in duet (tertsen) en treden als één partij in dialoog met de bas in spiccato. Verderop in dit deel treden de violen in dialoog met elkaar (toonaard wordt dan plots Bes). Het laatste deel (Allegro) refereert duidelijk naar het concerto grosso-principe van Corelli.

De **Triosonate in F, opus 2 nr 4** (in Chrysander nr 5), **HWV389** is geschreven voor viool 1 (of traverso of viool), viool 2 en basso continuo. Het

openingslargo uit deze trionsonate doet heel pastoraal aan. Händel gebruikt dit materiaal ook in 'O sing unto the Lord a new song', HWV249 (Chandos Anthem nr 4). Menig blokfluitkenner en –liefhebber zal ongetwijfeld flarden muziek uit dit deel in verband brengen met het openingsdeel (Largo) uit de blokfluitsonate in F, HWV369, opus 1 nr 11. Na de vier gebruikelijke delen volgt nog een dansant Allegro dat verwijst naar de kamersonate (sonata da camera).

De **Trionsonate in g, HWV393** is niet terug te vinden in de eerste edities van Händels opus 2. Bij Chrysander is deze sonate wel opgenomen en kreeg het nummer 8 toebedeeld. Momenteel wordt het auteurschap van deze sonate in vraag gesteld. Los van het feit dat deze sonate noch bij Roger, noch bij Walsh werd uitgegeven, vinden we in deze sonate ook geen frappante gelijkenissen met typische thema's van Händel. Wanneer een compositie niet meer wordt toegeschreven aan een grote naam vindt men ze in vele gevallen plots minderwaardig en oninteressant. Ook de Trionsonate, HWV393 wordt vaak om deze reden niet (meer) gespeeld, niettegenstaande ze heel wat te bieden heeft. De intrinsieke kwaliteit van een compositie is uiteraard de belangrijkste maatstaf om een werk al dan niet uit te voeren. Zo bevat het eerste deel heel wat harmonisch interessante en verrassende passages. In maat 3 en 4 krijgen we bijvoorbeeld opeenvolgende septiemakkoorden (met kwintgangen in de bas) en de pedaalnoot re (maten 12, 13 en 14) mondt niet uit in g, maar gaat naar de paralleltoonard Bes.

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

Cantate 'Armida abbandonata', HWV105

tekstschrijver onbekend, naar 'Gerusalemme liberata' van Torquato Tasso

Recitativo

Dietro l'orme fugaci
del guerrier, che gran tempo
in lascivo soggiorno ascoso avea,
Armida abbandonata il piè movea;
e poi che vidde al fine
che l'oro del suo crine,
i vezzi, i sguardi, i preghi
non han forza che leghi
il fuggitivo amante,
fermò le stanche piante,
e assisa sopra un scoglio,
colma di rio cordoglio,
a quel leggero abete,
che il suo ben le rapia, le luci affisse,
piangendo e sospirando così disse:

Aria

Ah crudele ! E pur ten' vai,
e mi lasci in preda al duolo,
e pur sai che sei tu solo
il diletto del mio cor.
Come, ingrato, come puoi
involare a questo sen
il seren de' lumi tuoi
se per te son tutta ardor?

Recitativo

Per te mi struggo, infido,
per te languisco, ingrato. Ah ! Pur lo sai
che sol da' tuoi bei rai
per te piagato ho il seno,
e pur tu m'abbandoni, infido amante.

O voi, dell'incostante
e procelloso mare orridi mostri,

Recitativo

Armida, in de steek gelaten,
volgde de vluchtige voetsporen
van de krijger die lange tijd
in geheime wellust bij haar verbleven had;
en toen ze eindelijk zag
dat haar gouden lokken,
haar charmes, blikken en smeekbeden
de voortvluchtige minnaar
niet konden tegenhouden,
hield ze haar vermoeide pas in,
en zeeg neer op een rots,
waar ze, vol van bittere smart,
haar blik richtte op de nobele beuk,
die haar haar dierbare ontnomen had,
en sprak huilend en zuchtend als volgt:

Aria

Ach, wreedaard! Zo ga jij heen
en laat me achter, ten prooi aan smart,
en toch weet je dat jij alleen
vreugde brengt in mijn hart.
Hoe, ondankbare, hoe kan je
dit hart, dat voor jou brandt,
het heldere licht
van jouw ogen ontzeggen?

Recitativo

Om jou kwel ik mezelf, trouweloze,
om jou smacht ik, ondankbare. Ach, je weet toch
dat enkel het licht uit jouw mooie ogen,
mijn hart heeft verwond,
en toch verlaat je mij, trouweloze minnaar.

O jullie, afschrikwekkende monsters
uit de onstandvastige en onstuimige zee,

dai più profondi chiostri
a vendicarmi uscite,
e contro quel crudel in crudelite.
Sì, sì ! Sia vostro il vanto,
e del vostro rigore,
un mostro lascerar di voi maggiore.
Onde, venti, che fate,
che voi nol sommergete? Ah, no! Fermate!

Aria

Venti, fermate, sì,
nol sommergete;
è ver che mi tradì,
ma pur l'adoro.

Onde crudeli, no,
non l'uccidete;
è ver che mi sprezzò,
ma è il mio tesoro.

Recitativo

Ma che parlo, che dico? Ah, ch'io vaneggio!
E come amar potrei un traditore,
infelice mio core?
Rispondi, oh Dio, rispondi!
Ah, che tu ti confondi,
dubbioso e palpitante;
vorresti non amare e vivi amante.
Spezza quel laccio indegno,
che tiene avvinti ancor gli affetti tuoi.
Che fai, misero cor? Ah, tu non puoi!

Aria finale

In tanti affanni miei,
assistimi almen tu,
Nume d'amore!

E se pietoso sei,
fa ch'io non ami più
quel traditore.

kom tevoorschijn uit de diepste spelonken,
om mij te wreken,
en betoon wreedheid tegenover wie wreed is.
Ja, ja, mogen jullie roem verwerven
door je gestrengheid
en door een monster, groter dan jullie, te verscheuren.
Golven, winden, waar wachten jullie nog op,
waarom overspoelen jullie hem niet, Ah, neen, stop!

Aria

Winden, stop, ja,
overspoel hem niet;
het is waar dat hij verraad pleegde,
maar toch aanbid ik hem.

Wrede golven, neen,
dood hem niet;
het is waar dat hij me verachtte,
maar hij blijft mij dierbaar.

Recitatief

Maar wat zeg ik? Ach, ik ij!l
Hoe zou ik een verrader kunnen beminnen,
ongelukkig hart van mij?
Antwoord, o God, antwoord!
Ach, hoezeer ben je in de war,
kloppend weifelend hart;
je zou niet willen beminnen en je leeft in liefde.
Breek die onwaardige boeien
waarmee je gevoelens zijn vastgeklonken.
Wat doe je toch, ellendig hart? Ah, het lukt je niet!

Slotaria

Help jij mij tenminste
god van liefde,
temidden van al die kwellingen!

En als je erbarmen hebt,
zorg dan dat ik die verrader
niet langer bemin.

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

Cantate 'Agrippina condotta a morire', HWV110

tekstschrijver onbekend

Recitativo

Dunque sar  pur vero
che disseti la terra il sangue mio?
E soffrir deggio, oh Dio,
che mi trapassi il sen destra ribelle?
Cruda Roma! Empie stelle!
Barbaro mio destin! Figlio inumano!
E qual furore insano
a condannar vi spinge alma innocente?
Ah, cuore! Ah, cuor dolente,
cuor di madre tradita e disprezzata,
vuol cos  la tua sorte:
spira l'anima forte,
vilipesa, schernita, invendicata.

Aria

Orrida, oscura
l'etra si renda
e spesso avvampi
col balenar.

E tuoni e lampi
per mia sventura
a sparger prenda
nel mio spirar.

Recitativo

Zal het dan waar zijn
dat mijn bloed de dorst van de aarde lest?
En moet ik dan, o God, lijden
omdat een opstandige hand mijn hart doorboort?
Wreedaardig Rome, boosaardig gesternte!
Barbaars lot! Onmenselijke zoon!
En welke waanzinnige razernij
brengt u ertoe een onschuldige ziel te veroordelen?
Ach hart, ach lijdend hart,
hart van een verraden en verachte moeder,
zo wil het dus jouw lot:
de nobele ziel blaast haar laatste adem uit,
vernederd, bespot, ongewroken.

Aria

Moge de hemel betrekken,
en afschrikwekkend duister worden
en mogen de lichtflitsen
hem in vuur en vlam zetten.

En moge hij bij mijn dood,
omwille van mijn ongelukkig lot
overal bliksemflitsen
en donderslagen verspreiden.

Recitativo

Ma pria che d'empia morte
nel misero mio seno
iunga l'atro veleno;
pria che pallida, esangue,
sparga ne' fiati estremi e l'alma e 'l sangue,
Giove, Giove immortale,
tu, che vuoti dall'etra
sopra il capo de' rei
la tremenda faretra,
tu, che fra gli altri Dei
di provvido e di giusto hai pregio e vanto,
vendica questo pianto,
e la ragion di così acerba pena;
tuona, Giove immortal, tuona e balena.

Aria

Renda cenere il tiranno
un tuo fulmine crudel,
Giove in ciel, se giusto sei!

In vendetta dell'inganno
usa sdegno e crudeltà,
per pietà de' torti miei.

Recitativo

Sì, sì, del gran tiranno
provi l'alta potenza 'l traditore;
lacero l'empio core
esca d'augel rapace,
renda sol per la mia pace il suo destino;
e, sparsa e palpitante
sopra le nude arene,
miri poscia ogni fibra il pellegrino;
con pestiferi fiati
gli ultimi suoi respiri
avveleni la terra, e l'ossa infrante
fra tormenti severi
pria che l'anima spiri
servano poi d'orror a' passeggeri;
mora l'indegno figlio...Ah! che a tal nome
penso ancor che son madre,
e manca il mio furor, ne sò dir come.

Recitativo

Maar voordat het duistere gif
van een schandelijke dood
mijn erbarmelijke hart bereikt;
voordat ik bloedloos en lijkbleek
met mijn laatste adem mijn ziel en bloed uitstoot,
jij Jupiter, onsterfelijke Jupiter,
die vanuit de hemel
over het hoofd van de boosaardigen
je verschrikkelijke pijlkoker uitschudt,
jij, die tussen de andere goden
geprezen en geloofd wordt als wijs en rechtvaardig,
wreek deze tranen,
en de oorzaak van deze bittere pijn;
donder, onsterfelijke Jupiter, donder en bliksem.

Aria

Jupiter in de hemel, laat, als je rechtvaardig bent,
een van jouw felle bliksems,
de tiran tot as reduceren.

Wreek het bedrog
met verachting en wreedheid,
uit medelijden om wat mij werd aangedaan.

Recitativo

Ja, ja, moge de verrader
de grote kracht ervaren van de heerser over de hemel;
moge het boosaardige hart verscheurd
uit de klauwen van de roofvogel komen,
moge hij ten behoeve van mijn zielerust zijn lot ondergaan;
en mag de reiziger achteraf
op de kale hellingen
zijn her en der verspreide ledematen aanschouwen;
mogen zijn laatste ademtochten,
met hun pestdampen
de aarde vergiftigen, en de gebroken beenderen
voor hij de dood ingaat
temidden gruwelijke kwellingen
de voorbijgangers met afschuw vervullen;
laat die onwaardige zoon maar sterven... Ach, die naam
herinnert mij eraan dat ik zijn moeder ben,
en mijn razernij wijkt, en ik weet niet hoe.

Come, o Dio! Bramo la morte
A chi vita ebbe da me?
Forsennata, che parli?
Mora l'indegno, mora;
ché d'empia morte è degno
chi sol brama godere al mio periglio.
Ho rossor d'essere madre
a chi forse ha rossor d'esser mio figlio.

Sì, sì, l'uccida,
lo sdegno grida...
E chi? L'amata prole?
Ahi! Tolga il ciel che chiuda
i lumi ai rai del sole;
viva benché spietato,
sì, viva, e si confonda,
con esempio d'amor un cuore ingrato.

Aria

Se infelice al mondo vissi,
ne' profondi e cupi abissi
infelice ancor sarò.

Ma vendetta almen farò:
ombra nera e larva errante
di rigor Furia, Baccante,
chi m'offese agiterò.

Recitativo

Trema l'ingrato figlio
di plaustro trionfal sponde gemmate,
stridan le ruote aurate,
e superbo, e tiranno,
di tal vittoria altero
giunga cinto d'alloro in Campidoglio;
ché l'ultrici saette
io di Giove non voglio
a fulminare il contumace orgoglio;
io sola, ombra dolente,
se vuol barbaro Ciel, che sì m'accora,
che il colpevole viva e 'l giusto mora.

Hoezo, o God! Ik verlang naar de dood
van hem die van mij het leven ontving?
Krankzinnige, wat zeg je nu?
Moge de onwaardige sterven,
want hij die enkel verlangt van mijn doodsangst te genieten
is slechts een afschuwelijke dood waard.
Ik schaam me diep omdat ik moeder ben
van hij die zich wellicht schaamt om mij als moeder.

Ja, ja, zo roept de verachting in mij:
dat men hem maar ter dood brengt...
En wie dan? Het beminde nageslacht?
Wee! Moge de hemel verhinderen dat hij
de ogen sluit voor de stralen van de zon;
dat hij leve, ook al is hij onbarmhartig,
ja, dat hij moge leven, en moge zijn ondankbare hart
door dit voorbeeld van liefde in verwarring raken.

Aria

Ik leefde ongelukkig op deze wereld,
en zal nog steeds ongelukkig zijn
in de diepe donkere afgronden.

Maar ik zal me tenminste gewroken hebben:
een zwarte schim en dolende geest
als een Furie, als een Bacchante
zal ik tekeer gaan tegen wie me beledigde.

Recitatief

Moge de ondankbare zoon van ontroering beven
om de versierde zijanten van de triomfwagen,
mogen de gulden wielen knarsen,
en moge hij trots en als heerser
fier om die overwinning
gekroond met een lauwerkrans naar het Capitool trekken;
want ik wil niet dat
de straffende pijlen van Jupiter
die rebelse trots neerbliksemen;
ik alleen, een dolende schim,
indien de barbaarse Hemel wil, die mij zo pijnigt
dat de schuldige leeft en de rechtvaardige sterft.

Aria

Su, lacerate il seno,
ministri, e che si fa?
Usate ogni rigore,
morte vi chiede il core,
e morte date almeno
a chi non vuol pietà.

Recitativo

Ecco a morte già corro,
e d'un figlio crudel sarà pur vanto,
che si nieghi a la madre
e l'onor della tomba e quel del pianto.

Aria

Vooruit, doorboor dit hart,
gerechtsdienaren, waarop wachten jullie?
Wees gestreng,
het hart smeekt jullie om de dood,
schenk dan tenminste de dood
aan wie geen erbarmen wil.

Recitatief

Kijk, ik snel op de dood toe,
en een wrede zoon zal er prat kunnen op gaan
dat zowel de eer van het graf als die van het wonen
aan zijn moeder wordt ontzegd.

Café Zimmermann

Geïnspireerd door de sfeer van openheid en gezelligheid tussen publiek, repertoire en muzikanten, besloten Pablo Valetti en Céline Frisch in 1998 het ensemble Cafe Zimmermann op te richten. Het is een duidelijke knipoo naar Gottfried Zimmermanns beroemde koffiehuis te Leipzig, waar de grote muziekliefhebber ten tijde van Bach en Telemann wekelijks over de vloer kwam voor de bijeenkomsten en concerten. Het koffiehuis van Zimmermann bood het concertpubliek een breed spectrum aan repertoire: er weerklonk zowel muziek van landgenoten Bach, Telemann en de componisten van de Dresden hofkapel, alsook werken van grote Europese componisten die per transcriptie of reizende musici overgeleverd werden. De barokke muziek van de 18de eeuw vormt dan ook het onderzoeksgebied van het ensemble. De kern van het ensemble bestaat uit zes muzikanten – vijf strijkers en een klavecimbel. Andere strijkers of blazers worden toegevoegd afhankelijk van het programma. Café Zimmermann werd reeds door tal van festivals of concerthuizen uitgenodigd zoals Théâtre de la Ville en de Cité de la Musique in Parijs, de Automne Musical in het paleis van Versailles, Barokfestivals in Pontoise, Sablé sur Sarthe, Lanvelles, het festival Printemps des Arts in Nantes, etc. Naast hun optreden in eigen land, heeft het ensemble in 2011 concertreizen in Japan, China en Zuid-Amerika ondernomen. Sinds 2011 is Café Zimmermann het ensemble in residence van het Grand Théâtre de Provence in Aix-en-Provence. Het ensemble heeft hiernaast ook heel wat lof ontvangen vanuit de internationale pers voor zijn cd-opnamen bij het label Alpha. Zo werden er opnamen gerealiseerd van de wereldlijke cantates en Goldbergvariaties van Bach, klavecimbelwerken en aria's van Lully en Anglebert en de Concerti Grossi van Avison naar de sonates van Scarlatti.

www.cafe-zimmermann.com

Céline Frisch

Céline Frisch (*1974, Marseille) ontdekte het klavecimbel op de leeftijd van zes jaar. Na haar studies aan de Schola Cantorum in Basel in de klas van Andreas Staier, begon ze op te treden als soliste en in kamermuziekensembles, en in 1998 richtte ze met Pablo Valetti het ensemble Cafe Zimmermann op. Ondertussen werd ze uitgenodigd op de meest prestigieuze concertpodia in Frankrijk. Zo betrad ze podia in de Radio France, het Théâtre de la Ville in Parijs en het Auditorium van het Louvre, en speelde ze op festivals als Ile de France, la Roque d'Anthéron, Octobre en Normandie, Folle Journée de Nantes en Été musical de Dijon. Ook is ze regelmatig te horen in Washington, Toronto, Buenos Aires, Sydney, Seoul, Brussels, Amsterdam, Lisbon, etc. Vooral haar uitvoeringen van JS Bach kregen in de internationale muziekers veel lofbetuigingen. Naast Bach spelen ook de Franse muziek uit het tijdperk van Lodewijk XIV,

de werken van Engelse virginalisten en de Duitse muziek van de 17e eeuw een belangrijke rol in haar repertoire. Maar ook 20ste-eeuwse muziek en hedendaagse creaties staan op haar repertoire (Manuel de Falla, Henri Dutilleul, François Sarhan, Brice Pauset ...). Haar opnamen, gewijd aan de muziek van Bach, Rameau en D'Anglebert werden zeer positief onthaald en bekroond met belangrijke prijzen. Zo ontving haar opname van de Goldbergvariaties de Diapason d'or 2002 en de Choc de l'année 2001 van Le Monde de la Musique. Haar cd met klavecimbelwerken van Rameau werd bekroond met de Grand Prix van de Académie Charles Cros.
www.celinefrisch.com

Roberta Invernizzi

De sopraan Roberta Invernizzi, geboren te Milaan, speelde eerst piano en contrabas alvorens zich bij Margaret Heyward toe te leggen op zang. Ze ontwikkelde zich tot één van de meest populaire solisten in het klassieke en barokke repertoire. Ze zong in de grote Europese en Amerikaanse operahuizen, onder leiding van dirigenten zoals Nikolaus Harnoncourt, Ivor Bolton, Ton Koopman, Gustav Leonhardt, Hans Brügggen, Jordi Savall, Alan Curtis, Giovanni Antonini, Fabio Biondi, Antonio Florio, Rinaldo Alessandrini, Ottavio Dantone en ze werkt vaak samen met Concentus Musicus Wien, Accademia Bizantina, Giardino Armonico, Cappella de la Pietà dei Turchini, Concerto Italiano, Europa Galante, Ensemble Matheus, Venice Baroque Orchestra en La Risonanza. Zo zong ze de titelrol in 'Sant'Elena al Calvario' op de Salzburger Festspiele en de rol van 'Armida' in 'Rinaldo' van Händel in het Teatro alla Scala' in Milaan. Met het ensemble Europa Galante bracht ze 'La Senna Festeggiante' van Vivaldi met Ivor Bolton op het Lufthansa Festival in Londen en 'Statira ne La Statira' van Cavalli in het Teatro San Carlo di Napoli met la Cappella de Turchini. In september 2009 voerde ze 'Orfeo' van Monteverdi uit in het Teatro alla Scala met oa. Rinaldo Alessandrini in een regie van Robert Wilson. Naast recitals met muziek van Pergolesi, Mozart, Händel en Jaroussky, stonden in het jaar 2011 onder andere vertolkingen van 'Vagaus' in Vivaldi's 'Juditha Triumphans' met het Orquesta Nacional de España, 'Maddalena' uit 'La Resurrezione' van Händel met Nikolaus Harnoncourt in Salzburg en Glucks 'Orfeo' in het Teatro della Maestranza in Sevilla op het programma. Daarnaast geeft ze masterclasses zang aan de Civica School te Milaan. Haar discografie omvat meer dan 70 cd's, waarvan meerdere bekroond werden met prijzen zoals de Diapason d'Or de l'année, Le Choc du Monde de la Musique, Goldberg 5 stars en de Deutscher Schallplattenpreis. Haar solo-album 'Dolcissimo Sospiro' won de prestigieuze Midem Classical Awards 2007 en werd eveneens dat jaar bekroond met de Stanley Prize voor de beste Händel-opname dat jaar.
www.robertainvernizzi.it

Café Zimmermann © Pascal Gérard

BINNENKORT IN DESINGEL

FOCUS PRÉGARDIEN

CHRISTOPH & JULIAN PRÉGARDIEN tenor **MICHAEL GEES** piano

Ausgewählte Lieder van

MOZART, BEETHOVEN, SCHUBERT, SCHUMANN EN BRAHMS

Christoph Prégardien © Marco Borggreve

VR 2 MRT 2012 blauwe zaal / 20 uur

INLEIDING Lucrece Maeckelbergh blauwe foyer / 19.15 uur
€ 22, € 18 basis **€ 18, € 14** -25/65+ **€ 8** -19 jaar

architectuur theater dans muziek

WWW.DESINGEL.BE

T +32 (0)3 248 28 28
DESGUINLEI 25 / B-2018 ANTWERPEN

WORD **FAN** VAN DESINGEL OP **FACEBOOK**

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

hoofdsponsor

mediasponsors

SAE STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

klara

Go
BRA

dS De
Standaard

Knack

CANVAS